

საქართველოს კომერციული ბანკების საკრედიტო პოტენციალის ანალიზი

Analysis of Credit Potential of Commercial Banks of Georgia

ნიკა ზარანდია - პროექტის კოორდინატორი
ეკონომიკის კვლევის და განვითარების ინსტიტუტი, nikazarandia428@gmail.com

დავით ჩახვაშვილი - ეკონომიკის დოქტორი, პროფესორი
საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი, davit.chakhvashvili@seu.edu.ge

Nika Zarandia – Project Coordinator
Institute of Economic Research and Development, nikazarandia428@gmail.com

Davit Chakhvashvili - PhD of Economics. Professor
Georgian National University, davit.chakhvashvili@seu.edu.ge

Abstract

Banking activities of the XXI Century are joint work of relevant institutions, which depends on the speed of the country's economy, the direction of development and determination of efficiency. The study of regulation instruments in banking activity in Georgia increases the role of banks at the latest stage of management. The state regulates the banking system, which implies step-by-step development of reforms and creation of the conditions necessary for the functioning of banking on the basis of legal-legislative acts.

Today there are a number of positive tendencies in banking system: management of inflation processes in the state; Stability of the national currency exchange rate; Merge and lend banks; Increasing the minimum capital requirement and tightening of demands for other indicators, which in my opinion have significantly changed the ratio of banks in Georgia to the banking system.

Key Words: Bank, Management, Economics, Regulation, Inflation.

ძირითადი ტექსტი. XXI საუკუნის საბანკო სისტემა ეს არის მრავალფეროვანი სერვის ფართო სპექტრი, რომელიც მოიცავს საშემნახველო, სასესხო, საანგარიშწორებო - საკასო ოპერაციებიდან, დამთავრებული უახლესი ფულად-საკრედიტო და ფინანსური საშუალებებით და ტექნოლოგიური შესაძლებლობებით. თანამედროვე კომერციული ბანკები ორგანიზებას უწევენ ფულად მიმოქცევას და აკრედიტებენ ეკონომიკას და მის სუბიექტებს. კომერციული ბანკები გაცვლის სფეროში მოქმედებენ და ფულადი მიმოქცევის უმთავრესი სტრუქტურული ელემენტია. ბანკების საქმიანობა მრავლის მომცველია, თუმცა უმთავრესად რესურსების ყიდვა - გაყიდვის ოპერაციებით

ოპერირებენ, რომელიც ხელს უწყობს საქონლის გაცვლას. კომერციული ბანკი, თავისი პროდუქტის გაყიდვით, გასესხებული თანხის მესაკუთრეა და მისი დაბრუნებისას საწყის ღირებულებას და სასესხო პროცენტს ღებულობს, რაც უმთავრესი შემოსავლის საფინანსო ინსტიტუტისთვის. საგადასახადო ბრუნვის ზრდის შედეგად, ბანკის როგორც საანგარიშსწორებო ცენტრის როლიც მალღდება. ბანკები დანაზოგების მობილიზებით ზრდიან ფულადი კაპიტალის დაგროვების ბაზას და მიღებულ სახსრებს აბანდებენ ეკონომიკაში, ინვესტიციებისა და კრედიტების სისტემის საშუალებით.

ბანკები ფასიანი ქაღალდებისა და უცხოური ვალუტის ყიდვა-გაყიდვაზე თავის უფლების რეალიზებას ახორციელებს, სადაც ფაქტობრივად ბირჟის აგენტადაა წარმოდგენილი. ამ უკანასკნელის მთავრი ფუნქციაა საკრედიტო ფულის შექმნის და განადგურების უნარი, რომელიც ხორციელდება ქვეყნის ცენტრალურ ბანკთან ერთად საკრედიტო-საინვესტიციო ოპერაციების გამოყენებით. კომერციული ბანკის ერთ-ერთი ფუნქციაა - „შექმნას ფული“, რომელიც უმთავრესია ეკონომიკის განვითარებისთვის. იგი ხორციელდება მოქნილ საკრედიტო სისტემაში, რაც აუცილებელი პირობაა ეკონომიკის მყარი ზრდის ტემპის შესაქმნელად, შესაბამისად ეკონომიკისთვის საჭიროა აუცილებელი მულადი მასის მიწოდება.

ცენტრალური ბანკის მიზანია მოახდინოს მიმოქცევაში ფულადი ნაკადების შესაბამისობა და ფასების სტაბილიზაცია ეროვნულ ამოცანებთან, შექმნას ეკონომიკის ზრდის სტაბილური ტემპი და დასაქმების მაღალ დონე. კომერციული ბანკის უმთავრესი ფუნქციაა მექანიზმის უზრუნველყოფა, ანუ სახსრების გადარიცხვა. ასევე ეწევიან უმნიშვნელოვანეს მომსახურებას ეკონომიკის ყველა სექტორისათვის, რაც გამოიხატება იმაში, რომ კომერციული ბანკები ახდენენ დანაზოგთა აკუმულაციას და შემდეგ მათ გამოყენებას ეკონომიკური და სოციალური საჭიროებისათვის. კომერციულ ბანკების უმთავრესი ფუნქციაა მსესხებელზე კრედიტის გაცემა. ყოველივე ამის გათვლისწინებით ფართოვდება წარმოება, იზრდება კაპიტალი, მიიღწევა ცხოვრების მაღალი დონე და ჯანსაღი კონკურენცია. საბანკო სესხების მეშვეობით ფინანსდება აგრარული სფერო, ვაჭრობა, მრეწველობა, რაც საწინდარია ეკონომიკის და საერთო სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესების. ბანკის სესხები ამარტივებენ მთავრობის ფინანსურ საქმიანობას, რადგან მსხვილი

სამთავრობო პროგრამები ფინანსირდება არა სახელმწიფოს შემოსავლების ხარჯზე, არამედ სესხის ობლიგაციების გამოშვებით. ბანკები, ყიდულობენ მუნიციპალური ორგანოების ფასიან ქაღალდებს, აძლევენ მათ აუცილებელ სახსრებს სკოლების, უნივერსიტეტების, სამედიცინო დაწესებულებების და სხვათა ასაშენებლად. კომერციული ბანკი აიაფებს ქვეყნებს შორის საქონელგაცვლას, აადვილებს ვაჭრობას და უცხოური ტურიზმის მომსახურებას. საერთაშორისო ვაჭრობის ზრდასთან ერთად იზრდება კომერციული ბანკების მიერ შესრულებული საერთაშორისო ანგარიშსწორებათა მოცულობაც. შესამაბისად შემოსავლების ზრდა იწვევს უდიდესი მატერიალური ფასეულობების აკუმულაციას, რომლებიც თავის მხრივ გახდნენ კომერციული ბანკების მინდობილობითი ოპერაციების ზრდის საფუძველი. „კომერციული ბანკის ძირითადი ფუნქციებია: საკრედიტო ფულის შექმნა; საგადასახდელო მექანიზმის უზრუნველყოფა; დანაზოგების აკუმულაცია; კრედიტის გაცემა; საგარეო ვაჭრობის დაფინანსება; ოპერაციები მინდობილობით; ფასეულობათა შენახვა და სხვ.“

საქართველოში კომერციული ბანკები საკუთრების ფორმებია: კერძო, კოლექტიური, სააქციო, შერეული.

საქართველოს საკრედიტო ბაზარი შედგება ფინანსური ინსტიტუტებისგან, რომლებიც უდიდეს როლს ასრულებენ ფულადი სახსრების აკუმულაცია-განაწილების პროცესში. საფინანსო ორგანიზაციების განვითარება და სრულყოფა მნიშვნელოვნად დამოკიდებულია საბანკო სექტორის მენეჯმენტზე. საბანკო მენეჯმენტი იმ ურთიერთობათა მართვაა, რომლებიც დაკავშირებულია ბანკის საქმიანობის სტრატეგიულ დაგეგმვასთან, რეგულირებას და კონტროლთან.

საქართველოს საკრედიტო ბაზარი განსხვავდება მსოფლიოს წამყვანი ბაზრებისგან, უპირველესად საკრედიტო ინსტიტუტების განვითარების დონით. ინსტიტუტების განვითარება ამცირებს საკრედიტო რისკის დონეს და ხელს უწყობს სტაბილური და თანმიმდევრული ეკონომიკური ზრდის მიღწევას. საქართველოს საკრედიტო ბაზარზე არსებული კომერციული ბანკები და არასაბანკო საკრედიტო ინსტიტუტები არიან ძირითად მოთამაშეები. მაკროეკონომიკური ფაქტორებისა და ამ ინსტიტუტების მენეჯმენტის ცვლილებები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს საკრედიტო პორტფელზე.

როგორც განვითარებული, ასევე განვითარებადი ქვეყნების ეკონომიკაში საკრედიტო ბაზარი მნიშვნელოვნად გაფართოვდა. აღსანიშნავია, რომ ცვლილება განიცადა მისმა სტრუქტურულმა და ინფრასტრუქტურულმა ელემენტებმა, რომლებიც უკვე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენენ საერთო ეკონომიკურ ზრდაზე. საკრედიტო ბაზარზე გაიზარდა მოქმედი ინსტიტუტების სპეციალიზაცია, უმნიშვნელოვანესი როლი შეიძინა ბაზრის ინფორმაციულობამ და ტრანსფარენტულობამ, რამდენადაც გაჩნდა რეალური ეკონომიკის მანიპულაციის პროცესები.

საკრედიტო ბაზარი თავის ფუნქციებს ასრულებს საკრედიტო ურთიერთობების საშუალებით, რომელიც მოიცავს დაკრედიტების სახეებს და მეთოდებს. საკრედიტო ურთიერთობათა ფუნქციონირება დაკავშირებულია საფინანსო ბაზრის ყველა სეგმენტთან. სასესხო კაპიტალში საკრედიტო ბაზარი განიხილება, როგორც ტრადიციული კვანძი, სადაც მთავარი ინსტრუმენტია საკრედიტო ხელშეკრულება და და ფულადი კრედიტი.

საქართველოს საფინანსო-საკრედიტო ინსტიტუტების განვითარება ურთერთსაწინააღმდეგო ტენდენციით ხასიათდება. ამის მაგალითია კომერციული ბანკების შემცირება და მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების რაოდენობის ზრდა. ბანკების სტრუქტურა შეიცვალა მას შემდეგ რაც ბაზარზე რაოდენობრივად ნაკლები ბანკი ოპერირებს. კომერციული ბანკების შემოსავლები მკვეთრად გაიზარდა და საკრედიტო პორტფელმაც ცვლილება განიცადა. 2016 წლის 1 იანვრისთვის გაცემული სესხების მოცულობა ქვეყნის ეკონომიკაზე შეადგენდა 6.3 მლრდ ლარს, ხოლო გაცემულ სესხებში პირველი ადგილი ვაჭრობას, მეორე-მრეწველობას, ხოლო მესამე საფინანსო შუამავლებს ეკავათ. 2018 წლის მონაცემებით აპრილში, ბანკების მიერ ლარში გაცემული სესხების მოცულობა 2014 მლნ ლარით, ხოლო უცხოურ ვალუტაში გაცემული სესხები 22 მლნ დოლარით გაიზარდა. ჯამში ბანკებს 22.8 მილიარდი ლარის სესხი აქვთ გაცემული, აქედან 10,3 მილიარდი ეროვნულ ვალუტაში. ვადაგადაცილებული სესხები აპრილის მდგომარეობით შეადგინა 378 მლნ ლარი. მთლიანი საკრედიტო პორტფელის მიმართ ვადაგადაცილებული სესხების მოცულობა 1.7%-ია, რაც დაბალი მაჩვენებელია წინა წელთან შედარებით (აღნიშნული მაჩვენებელი 2017 წლის 1 მაისს 2,4% იყო)

საბაზრო პირობები გამკაცრდა ორი ძირითადი მიზეზის გამო: მოთხოვნა უფრო სწრაფად იზრდება კრედიტებზე, ვიდრე ბანკები ახდენენ მის აკუმულაციას და მოზიდვას. მეორე მნიშვნელოვანი ფაქტორი ეს არის რისკების ზრდა.

მომხმარებელთა გადახდის უუნარობის გამო ეროვნულმა ბანკმა დააწესა გარკვეული რეგულაციები, რაც გულისხმობს სესხის გაცემის პროცედურის გამკაცრებას. კომერციული ბანკები ვალდებული არიან მომხმარებლის გადახდისუნარიანობის სრულფასოვანი ანალიზი ჩაატარონ დად ამის შემდეგ მოახდინონ მათი დაკრედიტება. იმისთვის, რომ ფიზიკური პირის შემოსავალი ჩაითვალოს გაანალიზებულად, ბანკში უნდა წარადგინოს სახელფასო ამონაწერი საბანკო ანგარიშიდან ან ცნობა შემოსავლების სამსახურიდან. შემოსავლების დადასტურების გარეშე საცალო სესხების გაცემა ხელს უწყობს საბანკო სექტორში საკრედიტო სტანდარტებისა და კომერციული ბანკების საკრედიტო პორტფელის ხარისხისა და სოციალური პასუხისმგებლობის მქონე საკრედიტო ურთიერთობების გაუარესებას.

დასკვნები: საქართველოში კომერციული ბანკების ფორმირების და საქმიანობის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ საბანკო სისტემაში ჩამოყალიბდა მთელი რიგი დადებითი ტენდენციები, რომელთაგან აღსანიშნავია შემდეგი:

პირველი, საბანკო რეფორმა განხორციელდა, რაც გამოიხატება კომერციული ბანკების რაოდენობრივი შემცირების ფონზე მათი ხარისხობრივი მაჩვენებლის გაუმჯობესებისა და კონკურენტუნარიანი გარემოს შექმნით;

მეორე, ინფლაციური პროცესების მართვის საფუძველზე შენარჩუნებული იქნა სხვა ვალუტების მიმართ ლარის გაცვლითი კურსის სტაბილურობა;

მესამე, სტაბილურ გაცვლით კურსზე დაყრდნობით საბანკო სისტემისადმი მოსახლეობის ნდობის უმნიშვნელო ამაღლებამაც დადებითი ზეგავლენა მოახდინა დეპოზიტებისა და საკრედიტო დაბანდებების ზრდაზე, ბანკების კაპიტალიზაციის მოცულობების გადიდებაზე; მეოთხე, დეპოზიტების ზრდის ტენდენცია ნასესხებ სახსრებთან შედარებით მეტყველებს იმაზე, რომ კომერციული საქმიანობისათვის საჭირო რესურსების ზრდა ხდება ქვეყანაში ფულადი მასის საბანკო არხებში მოქცევის მეშვეობით; მეხუთე, მინიმალური საწესდებო კაპიტალის

ეტაპობრივმა ზრდამ მნიშვნელოვნად განაპირობა ბანკების კონსოლიდაციისა და გამსხვილების პროცესი;

საქართველოს საბანკო სისტემის ერთ-ერთი მთავარი პრობლემაა საკრედიტო რესურსების ეროვნული ეკონომიკის მასშტაბებთან და მოთხოვნილებებთან შეუსაბამობა. ამიტომ აუცილებელია საბანკო სისტემის ტრანსფორმაცია კაპიტალის მაღალი ხარისხის გათვალისწინებით, რომელიც უნდა გაიზომოს შემდეგი მაჩვენებლებით: პირველი, ბანკის ფონდების სიდიდის შეფარდებით შესაძლო დანაკარგებთან; მეორე, ბანკების ფონდების სიდიდის შეფარებით ბანკის იმ ვალდებულებებთან, რომლებიც განისაზღვრება მოზიდული სახსრებითა და ბალანსგარეშე ვალდებულებათა მოცულობით, და მესამე, აქტივების მობილიზაციის ხარისხით.

ლიტერატურა

1. თანამედროვე საბანკო საქმე თეორია და პრაქტიკა (თბილისი 2014)- ავტ. ირაკლი კოვზანაძე, გოგი კონტრიძე.
2. საბანკო საქმე (თბილისი 2009წ). -ავტ. ვ. მოსიაშვილი, ფ.ლომძე, ფ.ქოქოსაძე
3. <http://www.nplg.gov.ge>
4. <http://forbes.ge/news/1674/rogor-viTardeba-qarTuli-sabanko-sistema>